

Rolul avocatului - noțiunea de avocat ca reprezentant în legislația Uniunii Europene și în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene

The role of a lawyer – The concept of 'lawyer' as a representative according to the European Union's legislation and the case-law of the Court of Justice of the European Union

Avocat stagiar colaborator

Petres Katalin

Baroul Harghita

Rezumat: Scopul prezentei lucrări îl constituie prezentarea noțiunii de avocat în înțelesul dezvoltat de Curtea de Justiție a Uniunii Europene prin jurisprudența sa, raportat la calitatea și rolul avocatului în procedurile judiciare în fața instanțelor Uniunii Europene.

Cuvinte cheie: avocat, jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, reprezentare, independența avocatului, autonomia noțiunii de avocat

Abstract: The purpose of this thesis is to present the concept of lawyer in the sense developed by the Court of Justice of the European Union through its case law, in relation to the role of the lawyer in court proceedings before the courts of the European Union.

Keywords: lawyer, the case-law of the Court of Justice of the European Union, representation, lawyer independence, the autonomous concept of lawyer

1. Introducere

Având în vedere varietatea profesiilor juridice din țările membre ale Uniunii Europene și varietatea reglementărilor naționale, care asigură baza legală a exercitării acestor profesii, respectiv asemănări și diferențe între aceste noțiuni în legislația statelor, în dealungul timpului Curtea de Justiție a Uniunii Europene a fost nevoită să interpreteze și să le dea o definiție autonomă a acestor profesii prin dezvoltarea jurisprudenței sale.

Printre aceste definiții interpretarea noțiunii de avocat și analiza rolului acestuia în societate a generat cea mai interesantă jurisprudență care se află în dezvoltare continuă, datorită calitatății specifice a avocatului de garant al drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor.

2. Prevederile relevante ale dreptului UE în materie

Articolul 19 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene¹ prevede următoarele:

„Statele membre, precum și instituțiile Uniunii sunt reprezentate în fața Curții de Justiție de un agent numit pentru fiecare cauză; agentul poate fi asistat de un consilier sau de un avocat.

Celelalte părți trebuie să fie reprezentate de un avocat.

Numai un avocat autorizat să practice în fața unei instanțe a unui stat membru sau a unui alt stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European poate reprezenta sau asista o parte în fața Curții.”

În acest context articolul 51 din Regulamentul de procedură al Tribunalului² privește această „obligație de reprezentare” în acțiunile directe și are următorul cuprins:

„(1) Părțile trebuie reprezentate de un agent sau un avocat în condițiile prevăzute la articolul 19 din Statut.

(2) Avocatul care reprezintă sau asistă o parte are obligația să depună la grefă un document care să certifice că are dreptul să își exercite profesia în fața unei instanțe a unui stat membru sau a unui alt stat parte la Acordul privind SEE.

(3) Atunci când partea pe care o reprezintă este o persoană juridică de drept privat, avocații au obligația să depună la grefă un mandat eliberat de aceasta din urmă.

(4) Dacă înscrisurile prevăzute la alineatele (2) și (3) nu sunt depuse, grefierul stabilește un termen rezonabil pentru ca partea vizată să le depună. În cazul în care, în termenul stabilit în acest scop, înscrisurile nu sunt depuse, Tribunalul decide dacă nerespectarea acestei formalități determină inadmisibilitatea cererii introductive sau a memoriului pentru neîndeplinirea condițiilor de formă”.

¹ Protocolul (nr. 3) privind statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 202/210

² Regulamentul de procedură al Tribunalului, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 105/1

Cu alte cuvinte, potrivit acestor prevederi, pe de o parte, părțile dintr-un proces aflat pe rolul instanțelor UE sunt obligați să fie reprezentați, iar pe de altă parte calitatea de reprezentant trebuie dovedită printr-un înscris, din care reiese dreptul reprezentantului de exercitare a profesiei, recunoscut de statul membru de origine. Trebuie menționat că această obligație este prevăzută ca una de formalitate nu și ca o condiție de fond pentru exercitarea acțiunii în fața instanțelor, motiv pentru care există și o procedură de acoperire a neregularității: în cazul în care nu s-a depus actele doveditoare ale calității de reprezentant, grefierul acordă un termen rezonabil pentru îndeplinirea acestei obligații.

Având în vedere aceste reglementări așa zise ”clare și precise” rămâne doar să răspundem la următoarele întrebări: ce înseamnă mai precis obligația de reprezentare, cine are dreptul de a reprezenta un reclamant neprivilegiat³ în cadrul unei acțiuni directe în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene, respectiv cine este, potrivit formulării utilizate la articolul 19 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, avocatul autorizat să practice în fața unei instanțe a unui stat membru?

3. Condițiile de reprezentare ale părții în fața instanțelor Uniunii Europene

a) calitatea de terț a reprezentantului avocat

Contrar legislației noastre, mai ales în materia civilă⁴, care prevede angajarea unui reprezentant – avocat într-un proces în fața instanțelor judecătorești ca o posibilitate, normele unionale obligă partea să angajeze un *avocat* pentru reprezentarea intereselor în fața instanțelor Uniunii Europene.

Astfel, în contextul Statutului CJUE obligația ca reclamantii neprivilegiați să fie reprezentați nu permite acestor reclamanți să se reprezinte ei înșiși⁵. Cu privire la această regulă procedurală, Statutul și Regulamentul nu prevede nicio excepție, astfel că prezentarea unei cereri

³ Alte părți decât Statele și instituțiile Uniunii Europene

⁴ Art. 83 Cod de procedură civilă, Legea 134/2010, republicată

⁵ A se vedea de exemplu Ordonanța din 5 decembrie 2013, Martínez Ferraíz/Spania (T-564/13, nepublicată, EU:T:2013:650), Ordonanța din 27 septembrie 2018, Sógör/Consiliul și alții (T-302/18, nepublicată, EU:T:2018:621).

introduse semnate de reclamantul însuși nu poate fi suficientă pentru introducerea unei acțiuni, chiar dacă reclamantul este un avocat autorizat să pledeze în fața unei instanțe naționale⁶.

Interdicția privind autoreprezentarea a fost confirmată și în cazul persoanelor juridice în diferite situații în care reprezentantul legal avea anumite legături cu reclamantul. Din cauza legăturilor respective, s-a considerat că reprezentanții juridici în cauză nu îndeplinesc condiția de a fi *terți* în raport cu reclamantul. Legăturile menționate constau în îndeplinirea unor funcții de conducere la nivel înalt în cadrul societății reprezentate, precum și deținerea unei participații relevante în societatea reclamantă⁷.

Mai mult, reprezentarea juridică a fost considerată și neadecvată atunci când reprezentanții juridici erau angajați de reclamant. Cu titlu de exemplu, Tribunalul printr-o hotărâre recentă a statuat că un avocat și cofondator al unui cabinet de avocatură nu poate fi reprezentat de un avocat din același cabinet, datorită raportului de subordonare care decurge din statutul de angajat al avocatului reprezentant.⁸

b) Importanța calității de terț față de părți – noțiunea de avocat independent

Este adevărat că, la nivel general, reprezentarea juridică joacă un rol decisiv în buna administrare a justiției. Fără reprezentare juridică adecvată este posibil ca partea să nu fie în măsură să prezinte toate argumentele necesare în favoarea sa, iar instanța să nu ia cunoștință de acestea. În acest sens trebuie amintite prevederile Codului Deontologic al Avocaților Europeni, potrivit cărora misiunea avocatului nu se limitează doar la executarea fidelă a unui mandat în cadrul legii. Avocatul trebuie să vegheze la respectarea Statului de drept și a intereselor celor cărora el le apără drepturile și libertățile. Este de datoria avocatului, nu numai să pledeze cauza clientului său, ci să îl și consilieze pe acesta. Respectarea misiunii avocatului este o condiție esențială a Statului de drept și a unei societăți democratice.⁹

⁶ Ordonanța din 6 aprilie 2017, PITEE/Comisia, C-464/16 P, nepublicată, EU:C:2017:291, punctul 24

⁷ Concluziile avocatului general în cauzele conexe C-515/17 P și C-561/17 P, ECLI:EU:C:2019:774, pct. 43 și Hotărârea CJUE din 04 februarie 2020, cauze conexe C-515/17 P și C-561/17 P, ECLI:EU:C:2020:73 pct. 65

⁸ Ordonanța din 30 mai 2018, PJ/EUIPO – Erdmann & Rossi (Erdmann & Rossi) (T-664/16, EU:T:2018:517)

⁹ Codul deontologic al avocaților din Uniunea Europeană adoptat la data de 28 octombrie 1998 și ulterior modificat în Sesiunile plenare ale Consiliului Barourilor Uniunii Europene (CCBE) din 28 noiembrie 1998, 6 decembrie 2002

Or, obiectivul acestei misiuni constă mai ales în protejarea și în apărarea în condiții optime a intereselor mandantului, în deplină independență, precum și cu respectarea legii și a normelor profesionale și deontologice.¹⁰ Astfel, concepția privind rolul avocatului în ordinea juridică a Uniunii, care emană din tradițiile juridice comune statelor membre, pe care se întemeiază articolul 19 din Statutul Curții, este cea a unui colaborator al justiției chemat să acorde, în deplină independență și în interesul superior al acesteia, asistența legală de care clientul are nevoie¹¹, liber de orice presiune externă și orice imixtiune nepermisă de lege în activitatea profesională, acționând exclusiv în raport de crezul său profesional bazat pe lege¹².

Astfel, noțiunea de independență a avocatului poate fi definită printr-un mod pozitiv, printr-o referire la disciplina profesională, sau printr-un mod negativ, care implică în principal lipsa presiunii interne, absența conflictelor de interese, sau, altfel spus absența oricărui raport de subordonare ori raport de muncă cu parte pe care avocatul o reprezintă în fața instanței¹³, definiție care confirmă necesitatea calității de terț al avocatului, reprezentant al părții în fața instanțelor UE.

În acest context obligația de independență care revine avocatului nu înseamnă lipsa oricărei legături cu clientul său, ci a unor legături care aduc în mod vădit atingere capacității sale de a-și asigura misiunea de apărare servind în condiții optime interesele clientului său.¹⁴

Conflictul de interese trebuie să fie perceptibil ca o ipoteză rezonabilă (dar motivată corespunzător), pe baza tipului concret de relație (prezentă sau trecută). În același timp, este necesar să fie evident sau vădit în cazul acestui tip de relație, ceea ce înseamnă că este probabil să existe un consens referitor la faptul că, atunci când există un asemenea tip de relație sau de legătură, interesele clientului și ale avocatului intră în contradicție¹⁵.

și 19 mai 2006, prevăzut în Anexa la prezenta Decizie, se aplică în România ca fiind și Codul deontologic al avocatului român, începând de la data de 1 ianuarie 2007

¹⁰ Cauzele conexate C-515/17 P și C-561/17 P CJUE, pct. 62

¹¹ Hotărârea CJUE din 6 septembrie 2012, cauzele conexate C-422/11 și C-423/11 CJUE, ECLI:EU:C:2012:553 pct. 23

¹² Av. dr. Florea Gheorghe – Profesia de avocat independentă-Condiție a justiției independente și imparțiale, sursă: <http://www.unbr.ro/independenta-profesiei-de-avocat-este-aparata-cu-adevarat/>, 20.08.2020, 23:39

¹³ Cauzele conexate C-422/11 și C-423/11, pct. 23

¹⁴ cauzele conexate C-515/17 P și C-561/17 P CJUE pct. 64

¹⁵ Concluziile avocatului general, cauzele conexate C-515/17 P și C-561/17 P, pct. 140

c) Avocatul ca reprezentant al părții neprivilegiate în fața instanțelor UE – noțiune autonomă?

Noțiunea de „avocat” din cuprinsul Statutului Curții și al Regulamentului a fost considerată ca fiind o noțiune autonomă din dreptul Uniunii, a cărei trăsătură esențială și definitorie este, așa cum s-a arătat mai sus „independența”. „Independența” a apărut ca o condiție care, deși poate corespunde caracterizării tradiționale a profesiei de avocat, nu este menționată și cu atât mai puțin explicată în normele de procedură ale instanțelor Uniunii.¹⁶ Astfel, această noțiune trebuie interpretată în mod autonom și uniform în întreaga Uniune, ținând seama nu numai de modul de redactare a dispozițiilor Statutului Curții și a Regulamentului, ci și de contextul și de obiectivul acestora¹⁷.

Autonomia noțiunii de avocat în jurisprudența CJUE pe de o parte reiese din reglementările referitoare la o procedură judiciară specifică și din condițiile anterior menționate, potrivit cărora avocatul reprezintă nu și asistă partea, este terț față de părți, nu poate să se afle în niciun raport de subordonare, de muncă cu aceasta, iar pe de altă parte necesitatea interpretării noțiunii într-un mod autonom reiese și din diferențele esențiale ale reglementării naționale în materie, care se diferă în ciuda rădăcinilor istorice comune¹⁸.

Or, această interpretare autonomă nu poate aduce atingere posibilității recunoscute persoanelor abilitate, în temeiul dreptului național, să reprezinte o parte într-un litigiu să reprezinte aceeași parte în fața Curții în cadrul unei trimiteri preliminare având în vedere împrejurarea că chiar articolul 19 din Statutul Curții și articolul 51 din Regulamentul de procedură al Tribunalului face referire la dreptul reprezentantului de exercitare a profesiei de avocat în statul membru de origine, ca fiind o condiție indispensabilă exercitării acțiunii în fața instanțelor UE. Astfel în acest context nu putem vorbi despre o interpretare autonomă absolută în condițiile în care condițiile dreptului de exercitare a profesiei sunt prevăzute de fiecare legislație

¹⁶ Concluziile avocatului general, cauzele conexate C-515/17 P și C-561/17 P, pct. 35

¹⁷ Ordonanța din 20 februarie 2008, Comunidad Autónoma de Valencia/Comisia, C-363/06 P, nepublicată, EU:C:2008:99, punctul 25

¹⁸ Conf. Univ Patyi Gergely – Az ügyvédi hivatásrendre vonatkozó európai uniós szabályozás és esetjog rövid ismertetése (Reglementările și jurisprudența Uniunii Europene în privința exercitării profesiei de avocat), *Revista Iustum Aequum Salutare*, VIII. 2012/2. ·p. 233–246.

națională în parte și în condițiile în care nu există o definiție legală pe nivelul legislației Uniunii Europene a avocatului european.

Astfel dubla condiție prevăzută de articolul 19 din Statutul Curții – reprezentantul părții neprivilegiate trebuie să fie un avocat, respectiv avocatul trebuie să fie autorizat să practice în fața unei instanțe a unui stat membru, trebuie interpretată raportat strict la legislația națională în materie.

Or, în cazul în care se constată că aceste condiții nu sunt îndeplinite, Regulamentul prevede o sancțiune severă și anume respingerea acțiunii ca una vădit inadmisibilă, chiar dacă aceste condiții, așa cum am menționat mai sus nu sunt expres și limitativ prevăzute ci depinde de interpretarea îndeplinirii lor în cazul fiecărui proces.

4. Concluzii

Având în vedere dezvoltarea continuă a jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, noi avocații suntem întotdeauna implicați în parcurgerea acesteia, mai ales atunci când jurisprudența comunitară o privește pe profesia noastră. În acest sens, raportat la cele arătate în cuprinsul prezentei lucrări putem afirma, că reglementarea exercitării profesiei de avocat nu mai reprezintă un aspect strict național, ci devine în continuu tot mai european, ținând cont de dezvoltarea comunității în care trăim și problemele juridice aferente acesteia, care se ivesc zi cu zi, iar interpretarea și rezolvarea acestora sunt în sarcina noastră a avocaților.